

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-128>

УДК 69.003:338

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE CONSTRUCTION INDUSTRY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR

Жовтяк Ганна Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4657-1015>

Богданов Роман

аспірант,
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8722-6673>

Жовтяк Анастасія

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2869-8619>

Zhovtiak Hanna, Bohdanov Roman, Zhovtiak Anastasiia
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Дана стаття присвячена актуальним питанням забезпечення відновлення будівельної галузі України під час війни. Проаналізовано збитки, завдані економіці України після масованого вторгнення РФ. Проблеми будівельних підприємств, які необхідно вирішити для швидкого відновлення і забезпечення економічного зростання економіки країни і вирішення багатьох соціальних проблем (руйнування інфраструктури, втрата логістичних зв'язків, зупинка багатьох підприємств, брак фінансових ресурсів, трудового потенціалу, попиту і платоспроможності населення). Запропоновано напрямки для поліпшення економічного становища будівельної галузі та будівельних підприємств. Будівельна галузь залучає до будівельного процесу значну кількість людей і багато суміжних галузей. Будівництво відіграє важливу роль в економіці, так як стає найважливішою умовою збільшення чисельності працівників і функціонування господарюючого суб'єкта. Увага звертається на аналіз загальної ситуації в роботі будівельних компаній і на прийняття важливих рішень.

Ключові слова: будівельна галузь, будівельні матеріали, війна, інвестиції, ринок нерухомості.

The article is devoted to the topical issues of ensuring the recovery of the construction industry of Ukraine in the conditions of war. The article analyses the damage caused to the Ukrainian economy since the large-scale invasion of Russia. The article identifies the problems of construction companies (destroyed infrastructure, loss of logistics links, suspension of many companies, lack of financial resources, reduced labour potential, demand, and solvency of the population) that need to be addressed in order to ensure rapid recovery and economic growth of the country's economy and solve many social problems. The scale of destruction of individual infrastructure facilities and entire cities requires a reassessment of the usual approaches to their reconstruction. One of the most important problems is obtaining land permits from local authorities. The development industry is developing according to the vector set by the market. Investors are paying attention to the remoteness of residential complexes from military and critical infrastructure facilities and important industrial sites. The article analyses which countries are ready to join the restoration of destroyed Ukrainian cities. The article suggests directions of improvement of the economic status of the construction industry and construction enterprises. Construction companies are increasingly investing in information technology, which allows them to save time, money and increase the level of personnel safety.

The construction industry involves a significant number of people and many related industries in the construction process. The construction industry plays an important role in the economy, as it is becoming the most important condition for increasing the number of employees and the functioning of business entities. Attention is focused on the analysis of general situations in the work of construction enterprises and making important decisions. The resumption of construction will have a positive impact on the lives of the population and improve the country's post-war economy: it will provide jobs, increase the production of materials and open new businesses. You need to be prepared for the reconstruction, understand the problems and start working on them in advance.

Keywords: construction industry, building materials, war, investment, real estate market.

Постановка проблеми. Сьогодні українська економіка поступово виходить зі стану шоку, викликаного масованим військовим вторгненням російської федерації, яке завдало серйозного удару по всіх її ланках. Скоротилися обсяги виробництва і зовнішньої торгівлі, транспортно-логістична, маркетингова, соціальна та інженерна інфраструктура в окремих регіонах були зруйновані, персонал переїхав за кордон і на захід країни. Занепад економіки, відсутність надійної економічної бази, здатної задовольнити військові потреби, суттєво ускладнюють ситуацію на фронті та перешкоджають успіхам української армії. Таким чином, вітчизняна економіка в даний час стає одним з найважливіших фронтів, який визначає як подальший хід військових подій, так і здатність України відновитися в короткостроковій перспективі після закінчення війни.

Будівельна галузь відіграє в цьому важливу роль. Сьогодні будівельна галузь стикається з серйозними проблемами, які заважають їй стабілізувати свою діяльність. В результаті бойових дій більшість будівельних компаній припинили логістичні відносини з постачальниками, низився товарообіг, в результаті чого вони працювали не регулярно, несли збитки, виробництво і реалізація продукції були перервані, значно зросли витрати на будівництво і терміни зведення об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування та розвитку підприємств будівельної галузі знайшли відображення в роботах багатьох науковців: Н. Бенч, В. Обух, О. Коба, І. Перегинець, С. Войченко, О. Соколов та ін. Але незважаючи на те, що проблематика будівельної галузі є досить актуальною в науковій літературі, вона все ж потребує подальших досліджень в умовах війни.

Постановка завдання. Мета роботи полягає в дослідженні проблем та перспектив розвитку будівельної галузі України в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наслідки війни відчувалися у всьому світі. Учасники будівельного ринку в біль-

шості країн Європи і США, якщо не зупинили, були змушені уповільнити свою діяльність за поточними проектами і обмежити запуск нових проектів. До основних причин, таких як зміна логістичних маршрутів і зростання цін на енергоносії, додалися місцеві фактори. У Польщі, наприклад, мільйони українських біженців потребують житла, тому відчувається нестача будівельників і недостатня пропозиція житла.

Війна збільшує вартість будівництва, яке вимагає великої кількості енергії на всіх етапах, від виробництва і транспортування будівельної продукції до безпосереднього виконання робіт. Зокрема, зросли ціни на сировину та основні матеріали, що поставляються українськими компаніями до Польщі, Німеччини та інших європейських країн. Наприклад, через брак сталі вартість деяких видів сталі в Фінляндії зросла як мінімум в 4рази.

За один рік війни, станом на лютий 2023 року, в Україні було зруйновано або пошкоджено понад 153 тисячі житлових будинків. Також ворог знищив 630 адміністративних будівель, понад 1200 медичних закладів, повністю знищив понад 900 навчальних закладів та пошкодив ще майже 2200. Колосальних втрат зазнали дорожня інфраструктура (зруйновано 25 тис. км доріг та 344 мости) та промисловість (426 великих та середніх підприємств були пошкоджені або повністю знищені). Сума збитків, завданих російськими агресорами українській інфраструктурі, а також житловим і нежитловим об'єктам, перевищує 143 мільярди доларів [4].

Також необхідно пам'ятати про проблеми, вирішення яких є передумовою стабільного розвитку будівельної галузі. Перш за все, це брак будівельних матеріалів. Для відновлення зруйнованого війною житлового фонду буде використано не менше 3,9 млн. квадратних метрів скла, 5,7 млн. кубометрів (11,9 млн тон) бетону, 39,3 млн кубометрів (або 14 млрд. штук) цегли, 45 млн. квадратних метрів черепиці. Все це потрібно додатково до нормального середньорічного споживання таких продуктів [2].

Ринок будматеріалів значно скоротився з початком масштабного вторгнення. Деякі заводи були пошкоджені або зруйновані російськими обстрілами, інші знаходяться на тимчасово окупованих територіях. Тому ринок будівельних матеріалів зіткнувся зі значними проблемами свого майбутнього існування та розвитку.

У 2022 році в Україні зафіксовано значне скорочення виробництва чорних металів, яке скоротилося приблизно на 70%. Ще більше скоротилося виробництво сталі та прокату – на 72%. Близько 57% виробничих потужностей основних учасників ринку сухих будівельних сумішей тимчасово не використовуються через їх розташування на окупованих територіях, у зоні бойових дій або частково зруйновані. На ринку скла прогнозують великий дефіцит. В інших галузях втрати не критичні і не перевищують 20–25%, але очікується помірний дефіцит і подальше зростання цін [6].

До всіх зазначених проблем додалося руйнування української енергетичної інфраструктури, яка безпосередньо пов'язана з виробничими системами.

Очікується збільшення попиту на будматеріали для капітального ремонту та будівництва на територіях, які звільнені від окупації або охоплені війною. Згідно з даними Київської школи економіки, станом на січень 2023 року російська агресія призвела до руйнування цивільної інфраструктури на суму 137,8 млрд доларів США, особливо великих втрат зазнав житловий фонд, заклади освіти, культури, релігії та спорту. Зокрема, збиток житловому фонду оцінюється в 54 мільярди доларів, а 149 300 житлових будинків були пошкоджені або зруйновані протягом майже року інтенсивних бойових дій. Найбільше постраждали регіони, в яких велися і залишаються активні бойові дії.

В результаті попит на будівельні матеріали як і раніше високий, а пропозиція на ринку скорочується, тому зниження або припинення зростання цін не очікується. Тому необхідно розробити стратегії подолання цих проблем – інакше вони застануть знезацька. Недолік будівельних матеріалів може бути компенсований створенням сприятливих умов для будівництва нових або ремонту пошкоджених будівельних підприємств.

Ще одна проблема полягає в тому, що сотням тисяч тон будівельних відходів не вистачає місця на звалищі. Сьогодні для швидкого вирішення проблеми створюються

нові тимчасові майданчики для збору сміття. Європейський досвід показує успішні результати повторного використання будівельного сміття, що особливо корисно при відбудові України. Тому, якщо частина раніше відсортованих (нешкідливих) відходів вивозилася в рб для переробки, то на сьогоднішній день найкращим варіантом є використання таких відходів в Україні [1].

У цьому контексті нам потрібно, щоб підприємства переробляли відходи за сучасними технологіями та перетворювали будівельні відходи на матеріали. Після закінчення війни цей вид діяльності буде висококонкурентним і прибутковим в Україні через велику кількість дешевої сировини і надлишок електроенергії, але для його забезпечення необхідно подбати про створення відповідних підприємств і розробку або придбання сучасних технологій [3].

Враховуючи поточні та майбутні виклики будівельної галузі України, кількість людей, які працюють у цій галузі, має скласти від 1,3 до 1,5 млн. осіб. За останні 10–15 років кількість зайнятих у будівництві досягла близько 270 тис. осіб, а обсяг ринку – близько 191 млрд. грн (близько 4 млрд доларів). Отже, якщо ми хочемо освоїти 400 мільярдів доларів, необхідних для післявоєнної відбудови, за різними оцінками, нам потрібно збільшити кількість працівників до 1,5 мільйона осіб. Це й зрозуміло, адже без збільшення кількості робітників ми не можемо виконати такий обсяг будівельних робіт на таких великих площах. Законодавці та органи виконавчої влади на центральному та місцевому рівнях мають враховувати фактор нестачі будівельників при прийнятті рішень щодо реконструкції та подальшого розвитку галузі [5].

Якісних випускників українських ЗВО стає все менше; не кажучи про те, що здобувачі вищої освіти виїжджають. Ті, що навчаються за кордоном, не поспішають повертатися у воюючу країну, тому влаштовуються на роботу за місцем перебування.

Багато компетентних фахівців пішли в лави Збройних Сил України, пройшли перепідготовку у зв'язку зі зниженням темпів будівництва або виїхали за кордон. Іноземні компанії охоче беруть на роботу спеціалістів, які виїхали. Подібно до здобувачів вищої освіти, ці люди створюють нові зв'язки в новому місці – і питання, чи є ймовірність їх повернення, залишається відкритим.

Нестача кадрів призведе до безпрецедентного зростання зарплат, що вплине і на вар-

тість будівництва. Але навіть при підвищенні зарплат компетентних кадрів не вистачатиме.

Модернізація освіти з активним залученням здобувачів вищої освіти до практичної діяльності на реальних потужностях сприяла б прискоренню підготовки нових спеціалістів, а отже, прискоренню подолання кадрового дефіциту.

Масштаби руйнування окремих об'єктів інфраструктури та цілих міст потребують переоцінки звичних підходів до їх відбудови.

Процес відбудови та нового будівництва має вирішувати існуючі проблеми, такі як низька енергоефективність, і відповідати сучасним загальноєвропейським вимогам і стандартам. Власне, слід змінити сам підхід до організації міського середовища в бік орієнтації на людиноцентричність.

Наприклад, фокусування на поліцентричності міста дозволяє вирішити проблему завантаженості доріг, оптимізувати транспортні потоки та створити багатофункціональний простір без поділу на спальні чи ділові райони.

Як показує досвід, швидке будівництво соціального житла згодом може вплинути на появу депресивних територій. Тому замість будівництва окремого житла, варто враховувати доступність інфраструктури, рекреаційних зон, транспортних вузлів та інших факторів, що створюють сприятливе міське середовище.

У багатьох країнах світу розвиток міст відбувається за генеральним планом, своєрідною стратегією, яка визначає загальне бачення населеного пункту в середньому на 20 років.

Варто відзначити, що генеральний план розроблюється в першу чергу для фахівців, що працюють в будівельній галузі та суміжних галузях. Документ встановлює певні параметри для територіальних одиниць міста і регулює питання землекористування.

Просторовий план, у свою чергу, визначає, що потрібно покращити чи змінити та які місцеві особливості потрібно зберегти, щоб досягти балансу між поглядами громадян та бізнесу (повернення інвестицій). Доцільність кожного проєкту визначається завданнями документа.

Для того щоб планування і відновлення українських міст були комплексними, необхідно оновити і систематизувати документи містобудування, на додаток до генерального плану необхідно продумати розробку стратегій.

В українському контексті також важливо оцінити перспективи повернення людей у певні регіони та можливості працевлаштування. Наприклад, відбудова Варшави і Дрездена, які були зруйновані під час Другої світової війни, проводилася в основному за безпосередньої участі громад цих міст.

Однією з найважливіших проблем є отримання в органах місцевого самоврядування дозвільної документації на землю. Процес отримання землі державної чи комунальної власності сьогодні займає від півроку до півтора року. З цієї причини забудовникам легше купувати землю у приватних осіб.

Війна суттєво змінила ситуацію на українському ринку нерухомості. Попит на нерухомість на первинному ринку сьогодні залишається на рівні лише 10–20% від рівня 2021 року. Водночас спостерігається зростання цін у сегменті економ і комфорт в середньому на 2,5% по країні.

До повномасштабної війни ціни на нерухомість у Києві були вищими, ніж у Варшаві: економ клас – 1100 доларів за квадратний метр, комфорт – 1400 доларів, бізнес – 2400 доларів, преміум – 4200 доларів. Зараз ціни на первинному ринку нерухомості столиці України впали приблизно на 20% (у валюті). При цьому Одеса зберегла свої позиції. Найбільше падіння зафіксували Дніпро та Харків – мінус 30–50%. Водночас спостерігається зростання цін на квартири в західних регіонах країни. На Закарпатті ціни на нерухомість зросли на 20–29%, у Львові на 10%, в Івано-Франківську залишилися на довоєнному рівні. Попит на житло в центральних і західних областях України складають переважно внутрішні переселенці, кількість яких у січні 2023 року сягнула понад 7 млн. осіб.

Девелоперська галузь розвивається за заданим ринком вектором. Перший і головний тренд після 24 лютого 2022 року – безпека. Інвестори звертають увагу на віддаленість житлових комплексів від об'єктів військової та критичної інфраструктури, важливих індустріальних об'єктів.

Зараз українські забудовники стикаються з нестачею фінансових ресурсів. Близько 60% девелоперів призупинили будівництво. Основні стратегії забудовників: зосередження на економ-сегменті, забезпечення об'єктів автономним енергоживленням та зручними і безпечними бомбосховищами, створення локальних пунктів незламності та центрів психологічної реабілітації, а також залучення фінансування міжнародних фондів.

2 серпня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 856 "Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством "Українська фінансова житлова компанія", яка набрала чинності 1 жовтня 2022 року. Програма "Доступна іпотека" – ефективний інструмент подолання житлової кризи. За прогнозами, реалізація іпотечної програми матиме довгостроковий позитивний вплив на економіку, підвищить попит на житло і дозволить забудовникам почати нові проєкти.

Скористатися іпотекою можуть усі українці, особливі умови пропонуються військовослужбовцям, правоохоронцям, вчителям і лікарям. До кінця 2022 року в Україні за програмою видано 277 іпотечних кредитів. Однак говорити про поліпшення оборотів в будівельній галузі поки що рано, головним чином через небажання банків кредитувати споруджувані будинки.

Головною проблемою цієї програми є небажання більшості банків, які беруть участь у програмі, виходити на первинний ринок нерухомості. Готового житла у забудовників небагато. Завдяки державній іпотечній програмі воно може швидко закінчитися. Забудовники розраховують на готовність банків кредитувати позичальників під житло, що будується, адже за ці кошти реально можна виправити складну ситуацію на первинному ринку житла та почати нове будівництво.

Для ефективного відновлення країни необхідно вже зараз починати планувати інвестиції в будівництво, адже цей процес може зайняти багато часу. Деякі іноземні інвестори, які знають про це, вже почали вкладати кошти. Законом «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» з метою стимулювання залучення інвестицій передбачено надання державних гарантій щодо незмінності правового регулювання протягом 15 років інвестиційним проєктам, які відповідають зазначеним критеріям, а також відшкодування можливих збитків, завданих державними органами, та надання держав-

ної підтримки інвестиційним проєктам до 30% від суми інвестицій.

Вже відомо, що низка країн-партнерів та компаній планують долучитися до відбудови українських міст. Залучення західних спеціалістів буде хорошим знаком для інвесторів у плані подальшого просування України, початок створення нових проєктів та впровадження інноваційних технологій в будівельній галузі та в комплексі – добрим знаком того, що можливе повернення на тутешній ринок. І чим швидше це станеться, тим активніше відроджуватиметься галузь [7].

Будівельні компанії все більше інвестують в інформаційні технології, що дозволяє їм економити час, кошти та підвищувати рівень безпеки персоналу. Успішним прикладом є використання робототехніки, яка дозволяє автоматизувати такі процеси, як знесення будівель, кладку матеріалів, встановлення вікон тощо.

Багато світових компаній зараз працюють над розробкою спеціального 3D-друку з бетону. Вважається, що технологія дозволить друкувати багатоквартирні будинки менш ніж за добу. Зараз розроблена система Shell Wall, яка здатна будувати бетонні стіни з проміжками для арматури та теплоізоляції. Технологія поки лише на стадії випробувань на будівельних майданчиках.

Важливим є використання інформаційних порталів на ринку нерухомості. Надання вичерпних і актуальних щоденних новин, подій і публікацій, а також аналітика забезпечують компаніям комерційної нерухомості в регіоні чудову маркетингову платформу для просування своїх послуг, об'єктів нерухомості та інвестицій.

Висновки. Відновлення будівництва позитивно позначиться на житті населення і поліпшить післявоєнну економіку країни: це забезпечить робочі місця, збільшить виробництво матеріалів, відкриє нові підприємства. Тому потрібно бути готовим до відновлення, розуміти проблеми і починати працювати заздалегідь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бенч Н. В умовах війни: що відбувається у будівельному секторі. Інтерфакс-Україна. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/896001.html> (дата звернення: 11.11.2023).
2. Жовтяк Г. А., Богданов Р. Ф. Проблеми та перспективи розвитку будівельної галузі України в умовах війни. *Функціонування суб'єктів економічної діяльності в умовах післявоєнної розбудови*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю), Харків, 23–24 листоп. 2023 р. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Tezy_23_24_11_23.pdf (дата звернення: 25.04.2024).
3. Коба О. Економічна безпека будівельної галузі в умовах викликів і загроз воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022, 42. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1604>

4. Обух В. Пovoєнне відновлення: шанс для розвитку будіндустрії. Укрінформ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690313-povoenne-vidnovlenna-sans-dla-rozvitku-budindustrii.html> (дата звернення: 30.10.2023).
5. Перегинець І., Войченко С. Проблеми та виклики будівельної галузі України. Укрінформ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3758174-problemi-ta-vikliki-budivelnoi-galuzi-ukraini.html> (дата звернення: 06.11.2023).
6. Соколов О. Основні тенденції ринку будівництва. 2023. URL: <https://commercialproperty.ua/interview/osnovni-tendentsii-rinku-budivnitstva/> (дата звернення: 11.11.2023).
7. Що допоможе будівельній галузі пережити 2023 рік: думка фахівців. URL: https://realestate.24tv.ua/shho-dopomozhe-budivelnyy-galuzi-perezhati-2023-rik-dumka-fahivtsiv_n2239796 (дата звернення: 10.12.2023).

REFERENCES:

1. Bench N. (2023) V umovakh viiny: shcho vidbuvaetsia u budivelnomu sektori. Interfaks-Ukraina [In conditions of war: what is happening in the construction sector]. Available at: <https://interfax.com.ua/news/blog/896001.html> (accessed: November 11, 2023).
2. Zhovtiak H. A., Bohdanov R. F. (2023) Problemy ta perspektyvy rozvytku budivelnoi haluzi Ukrainy v umovakh viiny [Problems and prospects of development of the construction industry of Ukraine in the conditions of war]. Funktsionuvannia subiektiv ekonomichnoi diialnosti v umovakh pisliavoiennoi rozbudovy: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (z mizhnar. uchastiu), Kharkiv, 23–24 lystop. 2023 r. Available at: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Tezy_23_24_11_23.pdf (accessed: April 25, 2024).
3. Koba O. (2022) Ekonomichna bezpeka budivelnoi haluzi v umovakh vyklykiv i zahroz voiennoho stanu [Economic security of the construction industry in the conditions of challenges and threats of martial law]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, no. 42. Available at: <https://www.esonomyandsociety.in.ua/index.php/journal/artisle/view/1604>
4. Obukh V. (2023) Povoienne vidnovlennia: shans dlia rozvytku budindustrii. Ukrinform [Post-war recovery: a chance for the development of industry]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690313-povoenne-vidnovlenna-sans-dla-rozvitku-budindustrii.html> (accessed: October 30, 2023).
5. Perehynets I., Voichenko S. (2023) Problemy ta vyklyky budivelnoi haluzi Ukrainy. Ukrinform [Problems and challenges of the construction industry of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3758174-problemi-ta-vikliki-budivelnoi-galuzi-ukraini.html> (accessed: November 06, 2023).
6. Sokolov O. (2023) Osnovni tendentsii rynku budivnytstva [The main trends of the construction market]. Available at: <https://commercialproperty.ua/interview/osnovni-tendentsii-rinku-budivnitstva/> (accessed: November 11, 2023).
7. Shcho dopomozhe budivelnyy haluzi Perezhyty 2023 rik: dumka fakhivtsiv [What will help the construction industry survive 2023: the opinion of experts]. Available at: https://realestate.24tv.ua/shho-dopomozhe-budivelnyy-galuzi-perezhati-2023-rik-dumka-fahivtsiv_n2239796 (accessed: December 10, 2023).